

обучения базовым техническим двигательным действиям юных дзюдоистов. *Актуальные научные исследования в современном мире.* (4-4). – 2020. – С. 118-123.

7. Чоботько М. А. Особенности методики обучения дзюдоистов новичков. *Проблемы и перспективы развития спортивных игр и единоборств в высших учебных заведениях.* 2018. – С. 75-78.

8. Чоботько М. А., Чертов І. І., Бойченко Н. В., Зантарая Г. М., Чоботько І. І. Застосування вправ з фітболом при навчанні техніці кидків в дзюдо. *Единоборства.* № 4 (14). – 2019. – С. 127-137. DOI:10.15391/ed.2019-4.13

Булич О. О.¹

Наумчук В. І.², <https://orcid.org/0000-0002-2919-0720>

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ
ФОРМУВАННЯ ТЕХНІКО-ТАКТИЧНИХ ДІЙ ЮНИХ
ФУТБОЛІСТІВ**

^{1,2} *Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

Annotation. The article defines the goals and task of technical and tactical training in football, reveals its essence and relationship with other components of the educational and training process, substantiates the organizational and pedagogical conditions for the formation of technical and tactical actions of young football players.

Keywords: football, technical and tactical actions, sports training.

Постійне зростання рівня футболу вимагає неухильного вдосконалення спортивної підготовки юних футболістів, зокрема, техніко-тактичної складової цього складного педагогічного процесу. Аналіз науково-методичної літератури та узагальнення передового практичного досвіду показують, що формування техніко-тактичної майстерності футболістів відноситься до числа пріоритетних питань. Тому особливі актуальності набувають питання досконалого оволодіння юними футболістами системою ігрових прийомів – обумовленими

правилами руховими діями, а також визначення необхідних умов, що підвищують ефективність формування відповідних умінь та навичок. У теперішній час думки фахівців щодо формування техніко-тактичних дій у юних спортсменів різняться. Зокрема одна група науковців (К. Бліт, І. Адаменко) пропонує певний набір засобів техніко-тактичної підготовки; інша група (С. Підпап'яно, В. Наумчук) – зосереджує увагу на пошуку раціональної структури навчання руховим діям, а ще одна група (С. Кшинін, Ч. Лі) рекомендує зменшити час на виконання спеціальних рухових дій, максимально наближаючи їх до змагальних умов. Незважаючи на значний інтерес науковців до питань спортивної підготовки юних футболістів, проблема формування у них техніко-тактичних дій як у теоретичному, так і практичному аспектах залишається ще недостатньо дослідженою.

Зміст та особливості ігрової діяльності в футболі потребують від кожного гравця здійснення якісного аналізу ситуації, що постійно змінюється, її передбачення та ефективного реагування з використанням великого обсягу рухових дій у різноманітних поєднаннях і варіаціях. При цьому кожна рухова дія футболіста характеризується зовнішньою і внутрішньою стороною [4]. Під зовнішньою стороною прийнято розуміти спосіб вирішення рухового завдання з певною руховою структурою, за законами біомеханіки, відповідно до особливостей конкретної ситуації. Ця сторона ігрових дій гравця пов'язується з технікою футболу. Іншу сторону ігрової діяльності, яка визначається фахівцями як тактика, складають психічні процеси, що пов'язані з вибором правильного вирішення певної ігрової ситуації.

Техніка гри у футбол являє собою сукупність спеціальних ігрових прийомів, які використовуються різними способами у різноманітних поєднаннях для ефективного вирішення рухових завдань, що забезпечують перевагу над суперником і спрямовані на досягнення поставленої мети. Відповідно технічна підготовка пов'язується з цілеспрямованим педагогічним

процесом, який забезпечує досконале оволодіння юним спортсменом системою рухів – технікою гри, що відповідає особливостям футболу і сприяє досягненню запланованих результатів.

Тактика футболу є сукупністю форм, засобів та методів ведення змагальної боротьби із суперником, що проявляється у доцільних діях гравців, спрямованих на досягнення поставленої мети. Вона ґрунтується на активності й творчості усіх гравців команди. Тактичні дії окремого футболіста мають вирішальне значення для досягнення перемоги. Чим вище тактичне мистецтво гравців, тим успішніше і раціональніше вони використовують свою техніку, фізичні якості, знання та вміння у різноманітних умовах. Тому тактична підготовка може вивчатися як педагогічний процес, спрямований на оволодіння раціональними формами, засобами і методами ведення спортивної боротьби у змагальній діяльності.

Оскільки футбол є єдністю техніки і тактики, навчання юних спортсменів ігровим діям доцільно розглядати цілісним, одночасним й безперервним процесом, тобто як техніко-тактичну підготовку. Цей складний, логічно побудований багаторічний процес реалізується у різних формах та видах діяльності. Навчання техніко-тактичних дій має проходити поетапно, з послідовним їх ускладнення відповідно до наявних організаційно-педагогічних умов. Кожний етап навчання містить конкретні завдання щодо оволодіння технікою і тактикою футболу. Зокрема технічна підготовка передбачає постановку і реалізацію таких завдань: створення уявлень щодо техніки футболу; збільшення обсягу та різноманітності рухових умінь і навичок; досягнення високої стабільності та варіативності прийомів гри з поступовим їх перетворенням в ефективні змагальні дії; оптимізація структури рухових дій, їх динамічних та кінематичних параметрів з урахуванням індивідуальних особливостей спортсменів; підвищення надійності та результативності технічних дій в ігровій та змагальній діяльності; удосконалення технічної майстерності відповідно до розвитку практики футболу та сучасних

наукових надбань [1]. Комплекс завдань тактичної підготовки складають: ознайомлення із загальними поняттями та принципами певної системи тактичних дій; формування видів стандартного вирішення завдань, тактичних дій, які найбільшою мірою відповідають індивідуальним особливостям учня; розширення форм і способів дій з урахуванням не тільки особливостей футболістів, а й характеру дій гравців команди суперника; оптимізація й вдосконалення засобів тактичних дій відповідно до вимог сучасного футболу [6].

Техніко-тактична підготовка юних футболістів виступає як нероздільний педагогічний процес, спрямований на оволодіння учнями відповідною системою рухів та уміннями вправно її використовувати у змагальній діяльності для досягнення перемоги. Від того, наскільки повно володіє футболіст усім різноманіттям ігрових прийомів, як вправно й доцільно застосовує їх у варіативних умовах ігрової діяльності, при активній протидії з боку суперника і часто – на фоні втоми, багато в чому залежить досягнення високих спортивних результатів.

У системі багаторічної підготовки процес навчання та удосконалення рухових дій є постійним і нескінченним. Навчання певному ігровому прийому проводиться спочатку без протидії з боку суперника, потім – у взаємодії з партнером, з протидією одного опонента, далі – у взаємодії з двома партнерами, з протидією двох суперників і т. д. При цьому вважається доцільним навчати юних футболістів тактичним діям у такій послідовності, що передбачає поступове збільшення чисельності гравців: індивідуальні → групові → командні.

Зауважимо, що техніко-тактична підготовка не є ізольованим процесом, оскільки, наприклад, будь-який технічний аспект розв'язання ігрових завдань завжди взаємозв'язаний з інтелектуальними, тактичними, фізичними, психологічними можливостями спортсмена. Цей взаємозв'язок обумовлений комплексним характером ігрової діяльності та цілісністю рухових дій в футболі. Кожна дія гравця виникає як результат системи знань,

прояву фізичних і психологічних якостей, рухового досвіду і реалізується як цілісний ефект, як інтегративне утворення. Відсутність хоча б однієї зі складових або недостатній рівень оволодіння нею неминуче веде до зниження ефективності ігрової дії, а в підсумку – унеможлиблює досягнення високих спортивних результатів. Саме тому спортивна підготовка у футболі має передбачати оптимальну відповідність всіх її сторін з урахуванням повної реалізації можливостей гравців. Відповідно техніко-тактична підготовка юного футболіста повинна відбуватися у такому поєднанні з іншими сторонами спортивної підготовки, у якому здійснюватиметься їх взаємосприяння, завдяки чому підвищення рівня техніко-тактичної підготовленості сприятиме зростанню інших. І навпаки. Шляхом розвитку інтелектуальних, психологічних й фізичних можливостей особистості вдосконалюватиметься техніка і тактика гравця.

У працях багатьох вчених та фахівців футболу зазначається, що якісне оволодіння техніко-тактичними діями неможливе без відповідного розвитку основних фізичних якостей: пружкості, спритності, витривалості, сили та гнучкості [2; 3; 5; 7; 8]. Рівень розвитку вказаних якостей визначає раціональність форми рухів, адекватний їй ступінь додавання зусиль у різних їх фазах, координацію, точність і швидкість рухових дій. Оволодіння техніко-тактичними діями, їх результативність, надійність, стійкість і варіативність значною мірою забезпечується належним розвитком рухових здібностей.

Найважливішими педагогічними правилами раціональної побудови навчально-тренувального процесу є принципи спортивної підготовки, а саме: спрямованості на максимально можливі досягнення; поглиблену спеціалізацію та індивідуалізацію; безперервності навчально-тренувального процесу; єдності загальної і спеціальної підготовки; циклічності процесу підготовки; єдності поступового збільшення навантажень і їх тенденції до максимально можливих величин; хвилеподібності та варіативності динаміки навантажень; єдності та

взаємозв'язку структури змагальної діяльності і структури підготовленості спортсмена; вікової адекватності багаторічної спортивної діяльності [5]. Усі принципи перебувають у тісному взаємозв'язку і взаємодоповнюють один одного.

Оскільки процес спортивної підготовки реалізується на основі вказаних принципів, вони можуть слугувати основними положеннями для розробки організаційно-педагогічних умов удосконалення будь-якого аспекту цього процесу, у тому числі й формування техніко-тактичних дій юних футболістів. При цьому під організаційно-педагогічними умовами розуміється не тільки результат спільних дій учасників навчально-тренувального процесу для досягнення цілей і завдань техніко-тактичної підготовки, а й чинники, що впливають на її ефективність [4].

Ефективність формування техніко-тактичних дій юних футболістів на етапі початкової підготовки залежить від упровадження в систему спортивної підготовки таких організаційно-педагогічних умов, як: узгодження завдань, змісту та показників техніко-тактичної підготовки з іншими сторонами процесу спортивної підготовки; дотримання послідовності й системності у вивченні ігрових прийомів з урахуванням сенситивних періодів та рухового досвіду гравців; забезпечення відповідності індивідуальних можливостей юного спортсмена пропонованим навантаженням і вимогам, що висуваються на сучасному етапі розвитку футболу.

Якісне становлення і розвиток технічної й тактичної майстерності юних футболістів у процесі їх багаторічної підготовки можуть бути забезпечені на основі єдності вищеназваних організаційно-педагогічних умов та дотримання кожної із них. Належна реалізація комплексу зазначених умов сприятиме досягненню максимально можливого для конкретної особистості рівня техніко-тактичної підготовленості, що дозволить отримати заплановані результати у змагальній діяльності.

Список літератури

1. Віхров К. Л. Футбол у школі. К.: КОМБІ ЛТД, 2004. 256 с.
2. Костюкевич В. М. Теорія і методика викладання футболу: навчальний посібник. Київ: КНТ, 2017. 310 с.
3. Наумчук В. І. Педагогічні умови вдосконалення технічної підготовки юних футболістів. *Physical Education, Sport and Health Culture in Modern Society*, 2017, 3, 264–268. Retrieved from <https://sport.vnu.edu.ua/index.php/sport/article/view/1542>
4. Наумчук В. І. Теоретико-методичні основи навчання спортивним іграм: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Астон, 2017. 144 с.
5. Платонов В. М. Сучасна система спортивного тренування. К.: Перша друкарня, 2021. 677 с.
6. Соломонко В. В., Лисенчук Г. А., Соломонко О. В. Футбол: підручник. Київ: Олімпійська література, 2005. 296 с.
7. Спортивні ігри з методикою викладання (футбол): навчально-методичний посібник / укл. Ю. Ю. Мосейчук, С. В. Дарійчук. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 288 с.
8. Naumchuk V. I. Characterization of the Four-Stage Structure of the Process of Learning Motor Actions in Sports Games, *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*, 2019, 7(4), 81-88. DOI: 10.13189/saj.2019.070403.

Грабик Н.М., <https://orcid.org/0000-0002-8882-9782>

Щербанюк В.В.

**ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ
ПІДГОТОВКИ У СПОРТИВНІЙ АЕРОБІЦІ
Тернопільський національний педагогічний
університет
ім. В.Гнатюка**

Annotation. The purpose of the article is to reveal the main ways to improve training in sports aerobics. Based on the analysis of scientific and methodological sources, the main directions are identified, such as the improvement of